

TER ADVISERING

Aan

de minister

Directie Algemene
Financiële en
Economische Politiek

Inlichtingen

10.2.10.2.e

T 10.2.e

F 10.2.e

www.minfin.nl

Datum

17 april 2020

Notitienummer

2020-00000 76525

Auteur

10.2.e 10.2.e

10.2.e

10.2.10.2.e

Van

Kopie aan

Bijlagen

1. Afwegingskade
r

notitie

Vorbereiding strategische MCCb 19 april in het
Catshuis

Aanleiding

- U bent uitgenodigd voor de strategische Ministeriële Commissie Crisisbeheersing (MCCb) op zondag 19 april, van 11.15 tot 12.30 uur, in het Catshuis. Het thema van de strategische MCCb is sociaal-maatschappelijke impact van maatregelen met betrekking tot COVID-19.
- Er is geen agenda verstuurd en de stukken worden ter plekke uitgedeeld. Naar verwachting zal gesproken worden over de besluitvorming richting 21 april over het al dan niet versoepelen of aanscherpen van enkele maatregelen op 28 april en de sociaal-maatschappelijke gevolgen van de maatregelen die genomen zijn.
- Ook zal waarschijnlijk aan de orde komen wat de mogelijke effecten op de economie kunnen zijn van het wel/niet versoepelen van de maatregelen op 28 april of later.
- Naast u zijn ook de MP, de drie vice MP's, MMZ, MJenV, MEZK, Jaap van Dissel (RIVM), Kim Putters (SCP) en Femke Halsema (de burgemeester van Amsterdam) uitgenodigd voor de MCCb.

Advies

- De MCCb zou gesproken hebben over een cyclus van drie weken met betrekking tot besluitvorming over het verder versoepelen van maatregelen van de B-protocollen (protocollen die vanwege overheidswege gesloten zijn). Dit om maatregelen niet in één keer te versoepelen en om controle te kunnen houden op de effecten van het afschalen van maatregelen. Dit zou betekenen dat over enkele maatregelen een besluit valt op 21 april en het volgende besluitvormingsmoment pas drie weken later is. Een vaste termijn van drie weken is vrij lang en is mogelijk niet nodig. U kunt vragen waarom hiervoor gekozen wordt, en of men de maatschappelijke en financieel-economische impact hiervan ook meeneemt?
- U kunt aangeven dat het positief is dat er oog is voor de sociaal-maatschappelijke impact van de coronacrisis en de maatregelen die hieromtrent genomen zijn. Het is logisch dat wordt gekozen voor een stapsgewijze benadering naar het weer openen van de economie, zonder onnodige gezondheidsrisico's te nemen. Een heldere strategie kan hierbij helpen:
  - Een stapsgewijze keuze betekent dat er keuzes gemaakt moeten worden. Niet alle maatregelen zullen onderdeel zijn van een efficiënte afruil: het openstellen van een sector verhoogt in sommige gevallen het infectiegevaar, zonder veel welvaart op te leveren. In andere gevallen

- levert het openen minder gezondheidsgevaar op, maar komt het de economie zeer ten goede.
- o Het is van belang om een helder afwegingskader te hanteren waarin zowel gezondheidsrisico's als sociaal-maatschappelijke indicatoren in acht worden genomen (zie bijlage). Bij sociaal-maatschappelijke indicatoren kan worden gedacht aan:
    - Sociale impact: Voortdurende sluiting van een sector kan bijdragen aan sociale onrust (eenzaamheid, kansenongelijkheid, stress).
    - Gezondheidseffecten: Voortdurende sluiting van een sector kan een direct (bijvoorbeeld niet-acute zorg) of extern effect (bijvoorbeeld sport en beweging) hebben op gezondheid
    - Werkgelegenheid en bbp-effect: Verlies van werk en inkomen heeft een grote impact op de ondernemers en werkenden die het treft en de Nederlandse economie in den brede. Wanneer er niet of moeilijk vanuit huis gewerkt kan worden gewerkt levert dit ook extra bbp- of productiviteitsverlies op.
    - Inhaalgroei: In sommige sectoren zal in zekere mate sprake zijn van inhaalgroei (bijvoorbeeld niet-acute zorg); voor andere sectoren minder (bijvoorbeeld kappers).
    - Centraliteit van een sector: Sommige sectoren zijn belangrijk voor het openen van andere sectoren of zijn cruciale schakels in de waardeketen.
  - o Op basis van deze indicatoren hebben onderwijs, kinderopvang en niet-acute reguliere zorg prioriteit.
  - o Tot slot is ook de timing van belang. Momenteel is onduidelijk welke criteria het kabinet precies hanteert bij het afschalen van maatregelen. U kunt vragen of hiertoe nog expliciete criteria worden opgesteld.
  - U kunt aangeven dat het van belang is om bij het openen van sectoren aan de hand van protocollen de financieel-economische effecten nauwgezet gemonitord worden:
    - o Verdienvermogen van een sector (meso): Wat betekent de uitvoering van de protocollen voor het verdienvermogen van een sector en wat is het effect op andere sectoren (positie waardeketen)? Deze vragen zijn van belang om in te schatten in hoeverre een protocol een terugkeer naar 'normaal' kan faciliteren, of in hoeverre aanvullende steunmaatregelen nodig blijven dan wel worden.
    - o Effect op de hele economie (macro): Hoe groot is de toegevoegde waarde van een sector in % van bbp en werkgelegenheid? Dit is noodzakelijk om in kaart te brengen wat het protocol in cruciale sectoren betekent voor het verdienvermogen van Nederland.
    - o Overheidsfinanciën: Wat is het effect van het protocol op de overheidsfinanciën? Is er sprake van een budgettair beslag voor publieke sectoren? Hierbij moet zowel worden gedacht aan eventuele directe kosten van het protocol (bijvoorbeeld in de vorm van handhaving), als aan kosten of besparingen via eventuele noodregelingen waar een sector gebruik van maakt.
  - U kunt aanhouden dat zich op termijn bij het vasthouden aan banen en bedrijven ook sociaal-maatschappelijke uitruilen voordoen:
    - o Steunmaatregelen ↔ Effect op overheidsfinanciën: De kredietwaardigheid van Nederland zal niet snel in het geding zijn: de euro fungeert als reservemunt in de wereldeconomie en Nederlandse staatsobligaties kennen een status van veilige haven in de eurozone. In de wetenschap dat Nederland zich aan de Europese schuldnorm wil houden betekent een hogere schuld op de lange termijn echter lastenverzwaring en/of bezuinigen op collectieve voorzieningen.
    - o Steunmaatregelen ↔ Marktwerking: Door de verschillende steunmaatregelen neemt het aandeel van de overheid in de economie

toe. Het is logisch dat nu de nadruk ligt op behoud van banen en bedrijven. Tegelijkertijd ontstaat hierdoor ook het risico op het blijven steunen van zogenaamde 'zombiebedrijven', die in normale tijden niet hadden kunnen blijven bestaan. Onder meer hierom kan het wenselijk zijn om private sector mee te laten betalen aan steunmaatregelen, bijvoorbeeld door een *bail-in* van aandeelhouders en obligatiehouders, om zo het risico te beperken dat private verliezen en risico's worden afgewenteld op de belastingbetaler. Er wordt momenteel door EZK en FIN gewerkt aan het uitwerken van een mogelijke *bail-in*.

- o Steunmaatregelen ↔ Herstructurering van de economie: Er komt een moment dat herstructurering van de economie te verkiezen valt boven het in stand houden van banen en bedrijven die niet cruciaal zijn voor de Nederlandse economie. Als de horeca lang gesloten blijft is het wenselijk dat horecapersoneel dat thuis zit op een zeker moment wordt gestimuleerd richting nieuwe banen. Daarnaast bestaat bij leningen en garanties aan bedrijven het risico dat zij gebukt gaan onder een *debt overhang* na de crisis.

Toelichting

Proces anderhalve-meter-samenleving

- In de MCCb van 15 april is besloten dat er een gerichte adviesaanvraag wordt gedaan aan het OMT met het oog op versoepeling van enkele sectoren per 28 april.
- De adviesaanvraag van het kabinet richt zich op de vraag wat het effect is op de volksgezondheid als deze maatregelen versoepeld zouden worden. Ook vraagt het kabinet aan het OMT welke uitgangspunten er bij deze versoepeling in acht moeten worden genomen?
- De adviesaanvraag richt zich op;
  - o Fysiek primair onderwijs en eventueel voortgezet onderwijs;
  - o Opening kinderopvang en buitenschoolse opvang;
  - o Welke maatregelen met betrekking tot sportfaciliteiten, kunnen worden versoepeld (met name voor de jeugd);
  - o Versoepeling maatregelen contactberoepen (kappers, fysiotherapeuten);
  - o Welke sectoren die niet vanuit overheidswege zijn gesloten kunnen open op basis van protocollen?
  - o Het verlengen van het verbod op evenementen tot 1 september om zekerheid te geven aan de branche.
- Het OMT-advies wordt op maandag 20 april verwacht en de MCCb zal op 21 april een besluit nemen op basis van dit OMT-advies.
- Hiervoor worden protocollen opgesteld door sectoren hoe zij kunnen functioneren in een 1.5 meter samenleving. Er wordt onderscheid gemaakt tussen protocollen van A-sectoren, die niet vanwege overheidswege gesloten zijn, en B-protocollen, die wel vanwege overheidswege gesloten zijn. Met het oog op de besluitvorming van 21 april is versneld gewerkt aan de protocollen voor de bovengenoemde B-sectoren. Ook wordt meegenomen welke mitigerende maatregelen hiervoor nodig zijn met het oog op dwarsdoorsnijdende thema's (OV, openbare ruimte).

Seizoensarbeid

- Minister Koolmees zal de MCCb een update geven van het verkennende werk op het gebied van seizoensarbeid. Er wordt geen besluit gevraagd. Aanstaande dinsdag staat dit onderwerp op de agenda van de politieke vijfhoek. Wij zullen u hier aanstaande maandag nader over adviseren. U kunt dit agendapunt aanhoren.
- Waarschijnlijk zal hij hierbij stilstaan bij de afbakening van sectoren en denkrichtingen bij bepaling omzetverlies.

- Ambtelijk SZW geeft aan dat het UWV dit niet kan uitvoeren en ziet bij alle denkrichtingen grote uitvoeringsbezwaren, mogelijk zal MSZW dit ook bespreken.
- Wij delen de lijn van SZW. Bovendien is het de vraag hoeverre een aanvullend generiek steunpakket seizoensarbeid noodzakelijk is, nu de sierteelt al direct geholpen wordt door de maatregelen van afgelopen woensdag. Hier speelde specifieke knelpunten (situaties waarin de productie doorgaat terwijl er nauwelijks omzet wordt gemaakt, bederfelijke producten) die niet of in veel mindere mate gelden voor andere bedrijven met seizoensarbeid.
- Daarnaast lijkt koppeling met de NOW lijkt niet direct logisch. In veel gevallen zullen bedrijven met seizoensarbeid, zoals de strandtentsector, bij een forse terugval van omzet ook geen of veel minder arbeidskosten hebben.
- Indien het politiek toch wenselijk is deze sectoren te werken, is in elk geval het belangrijk om met duidelijke afbakening de precedentwerking te minimaliseren.

Bijlage - Afwegingkader

Onderstaand afwegingskader is samen met EZK opgesteld en heeft voorgelegen in de ambtelijke portalen van de crisisstructuur. Wij proberen de NCTV te bewegen dit ook te hanteren.

Box – Criteria voor differentiatie

Gezondheidsrisico's van een sector

1. Mogelijkheid tot 1,5 meter afstand

- Internationaal onderzoek laat zien dat de helft van de besmettingen presymptomatisch of asymptomatisch zou kunnen verlopen; dit betekent dat mensen besmettelijk zijn voordat ze symptomen ontwikkelen.
- Het is daarom cruciaal dat Nederlanders fysiek contact mijden, ook als ze niet ziek zijn. Een groot deel van de besmettingen wordt veroorzaakt door hoesten en niezen. Als personen 1,5 meter afstand houden, kan het leeuwendeel van deze druppelinfecties worden voorkomen.
- Hoe een sector scoort op dit criterium kan gemakkelijk worden bepaald: we hoeven enkel het aantal contactmomenten op minder dan 1,5 meter te schatten dat blijft bestaan na invoering van het nieuwe protocol. Kappers zullen bijvoorbeeld slecht scoren, maar tennisverenigingen goed.

2. Mogelijkheid om samenscholingen te beperken

- Onderzoek laat zien dat de verspreiding van het virus versneld kan worden door zogenaamde 'superspreaders'. Dit zijn individuen die een groot aantal anderen besmetten. Superspreader events kunnen worden voorkomen door het aantal personen in één ruimte of afgebakend gebied beperkt te houden.
- Grote samenscholingen waarin iedereen anderhalve meter afstand houdt zijn minder gevaarlijk, maar nog steeds riskant. Omdat besmetting ook via aerosols (microscopische waterdruppeltjes die een tijd in de lucht kunnen blijven hangen) lijkt te gebeuren, kunnen grote groepen het best worden vermeden.
- Hoe een sector scoort op dit criterium kan eveneens gemakkelijk worden bepaald: de hoeveelheid en grootte van samenscholingen die noodzakelijk blijven na invoering van het nieuwe protocol bepalen de score. Concerten zullen bijvoorbeeld slecht scoren.

3. Mogelijkheid om besmetting via de omgeving te beperken

- Onderzoek laat zien dat zo'n 10% van de besmettingen indirect zou kunnen verlopen. Denk aan een zieke persoon die in zijn hand hoest en een supermarktkarretje vastpakt. Een andere supermarktbezoeker kan vervolgens het virus via de karbeugel op haar handen krijgen, en door het gezicht aan te raken, geïnfecteerd worden.
- Contactbesmetting via de omgeving kan worden geminimaliseerd door veel hygiënische maatregelen te nemen (handen wassen), beschermende kleding te dragen (handschoenen) en door het aantal objecten dat door meerdere mensen wordt aangeraakt te beperken.
- De score hangt af van deze drie factoren. De reguliere zorg is een goed voorbeeld van een subsector die goed scoort op dit criterium.

4. Mogelijkheid om risicogroepen af te zonderen

- Data van de Nederlandse IC's laat zien dat de sterftekans zeer afhankelijk is van leeftijd en onderliggende aandoeningen.
- Meer dan 77% van de sterfgevallen betreft ouderen boven de 75 jaar. Driekwart van de overleden Nederlanders had overgewicht en bij 70% van de sterfgevallen onder de 70 jaar is een serieuze onderliggende aandoening geconstateerd. Van de 2823 overleden Nederlanders op 13 april hadden er maar 17 een leeftijd van onder de vijftig jaar.
- De score op dit criterium is dus erg afhankelijk van de leeftijdsverdeling van de betreffende sector en van de gezondheid van werknemers of consumenten.
- Scholen scoren bijvoorbeeld goed op dit criterium, aangezien kinderen en de meeste docenten weinig risico lopen. Bridgeclubjes scoren slechter.

5. Afhankelijk van andere risicovolle sectoren

- Om de gezondheidsrisico's van een sector te bepalen moeten we verder kijken dan de risico's van de sector zelf – veel sectoren zijn voor openstelling namelijk afhankelijk van andere risicovolle sectoren.
- Denk aan Rijksambtenaren: een groot deel reist met de trein naar het werk. Als we thuiswerken voor Rijksambtenaren opheffen, neemt de spitsdrukke in treinen toe. Dit brengt duidelijke gezondheidsrisico's met zich mee: treinen zijn afgesloten ruimtes waarin passagiers dicht op elkaar zitten.

De score op dit criterium wordt bepaald door de score van sectoren waarvan openstelling randvoorwaardelijk is.

Maatschappelijke impact van een sector

1. Sociale impact

- Voortdurende sluiting van een sector draagt bij aan sociale onrust, bijvoorbeeld in de vorm van eenzaamheid, kansenongelijkheid en/of stress.
- Thuisonderwijs zorgt bijvoorbeeld op dit moment voor kansenongelijkheid en stress voor (thuiswerkende) ouders. Het bezoekverbod bij verzorgingstehuizen leidt tot eenzaamheid en stress bij de bewoners.

2. Andere gezondheidseffecten

- Draagt deze sector positief bij aan de gezondheid van Nederlanders? Denk aan het verlenen van niet-spoedeisende hulp, beweging en/of mentale gezondheid.
- De sportsector draagt bijvoorbeeld enerzijds bij aan voldoende beweging en zorgt anderzijds voor ontspanning en daarmee een betere mentale gezondheid.

3. Verwachte inhaalgroei

- De coronamaatregelen hebben een grote economische impact op de getroffen sectoren. Sommige sectoren zullen deze misgelopen omzet deels goed kunnen maken wanneer ze weer open mogen (inhaalgroei). Andere sectoren zullen dit omzetverlies niet meer later goed kunnen maken.
- Kappers zullen bijvoorbeeld zodra ze weer open mogen te maken krijgen met gedeeltelijke inhaalgroei. Dit zal niet al het omzetverlies goedmaken. Nederlanders die normaal gesproken elke maand naar de kapper gaan, zullen die beurten namelijk niet inhalen in de maanden daarna.

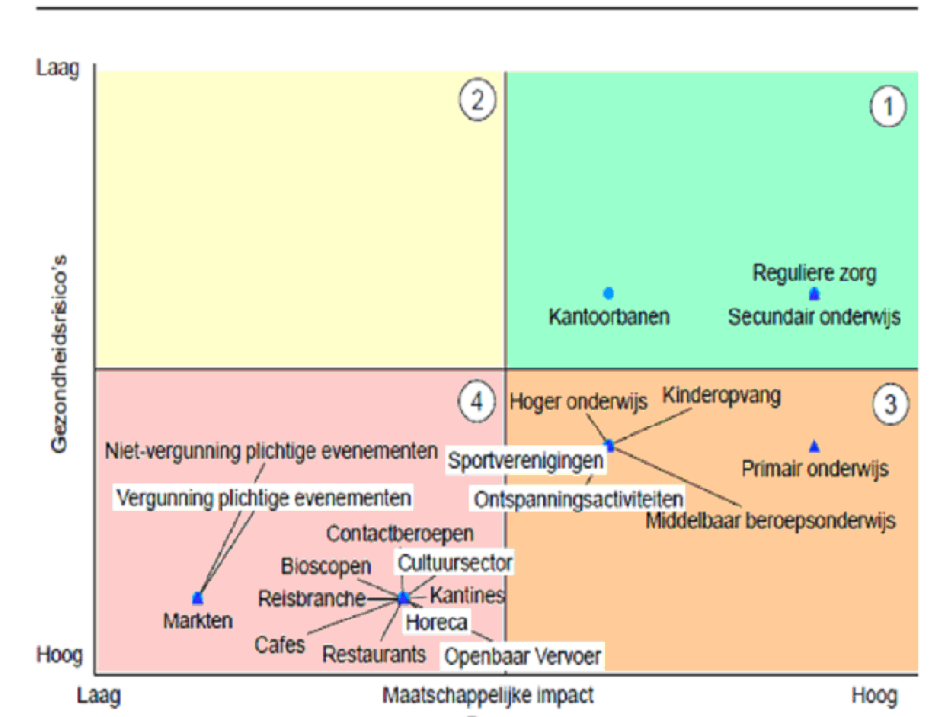
4. Werkgelegenheidsverlies en bbp-verlies

- Verlies van werk en inkomen heeft een grote impact op de ondernemers en werkenden die het treft. Wanneer er niet of moeilijk vanuit huis gewerkt kan worden gewerkt levert dit ook extra bbp- of productiviteitsverlies op. Ook de schade die wordt berokkend aan de economie op termijn wordt meegenomen (bijvoorbeeld het verlies van menselijk kapitaal doordat kwaliteit van thuisonderwijs lager is dan regulier onderwijs).
- Er kan bijvoorbeeld worden gekeken naar percentage directe (regionale) werkgelegenheid van de sector en het percentage (regionale) toegevoegde waarde of bbp van de sector. Maar ook naar hoe zwaar een sector wordt geraakt. Voor werkgelegenheidsverlies is ook relevant in welke mate er in een sector gebruik wordt gemaakt van flexwerkers en zzp'ers.

5. Verwevenheid van een sector

- Een sector is verbonden met andere sectoren, bijvoorbeeld met toeleveranciers en afnemers. Sommige sectoren zijn zelf niet zo groot, maar beïnvloeden indirect veel werkenden in andere sectoren.
- Maar sommige sectoren verzorgen ook een randvoorwaardelijke functie zoals het openbaar vervoer. Ook kinderopvang en scholen zijn cruciaal voor veel bedrijven om hun werknemers optimaal te kunnen inzetten.

Figuur – Kwadrantenstelsel voor sectoren

Indicatieve Stoplichttabel Sectoren

- Groen**=gezondheidsrisico's beperkt OF maatschappelijk effect groot
- Geel**=gezondheidsrisico's relatief beperkt OF maatschappelijk effect relatief groot
- Oranje**=gezondheidsrisico's relatief groot OF maatschappelijk effect relatief beperkt
- Rood**=gezondheidsrisico's groot OF maatschappelijk effect beperkt

Sector	Gezondheidsrisico's	Maatschappelijk effect
Reguliere zorg	<ul style="list-style-type: none"> Vergt protocol voor 1,5-meter-norm en mogelijkheid om samenscholing te beperken. In de zorg worden standaard veel hygiëne-maatregelen in acht genomen om besmettingsgevaar te beperken. Kan kwetsbare doelgroep betreffen. Risicogroepen kunnen wel afgezonderd worden. Er is sprake van regionale spillover-effecten. Kan druk zetten op ov. 	<ul style="list-style-type: none"> Groot sociaal effect. Sommige (planbare) zorg kan niet op afstand. Op dit moment ligt zo'n 40% van de zorg stil. Gezondheidsverlies heeft op termijn een negatief effect op productiviteit. Zorgsector beslaat meer dan 10% van het bbp.¹ Voor planbare zorg kan tot op zekere hoogte sprake zijn van inhaalgroei. Substantiële inkomensderving voor zorgaanbieders. Risico verschilt per deelsector. De verwevenheid en centraliteit van de sector is groot: ook toeleveranciers en ondersteunende diensten kunnen in de problemen geraken.
Primair onderwijs (gesloten)	<ul style="list-style-type: none"> Vergt ingrijpend protocol voor aanpassing voor 1,5-meter-norm (veel contact). Lastig handhaafbaar voor jonge kinderen. 	<ul style="list-style-type: none"> Negatief sociaal effect op kinderen Negatief sociaal effect op ouders (o.a. stress) Risico permanent verlies menselijk

¹ Op basis van internationale statistiek (zonder kinderopvang en welzijnssectoren)

	<p>Kinderen mogelijk minder kwetsbaar²: risicogroepen kunnen worden afgezonderd.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoog risico op omgevingsbesmetting: vergt hygiënebeleid. • Er is geen sprake van regionale spillover-effecten. Druk op ov beperkt: basisonderwijs veelal lokaal georganiseerd. 	<p>kapitaal, met name voor kinderen uit kansarme gezinnen (lagere kwaliteit onderwijs).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Totale uitgaven aan onderwijs beslaan meer dan 5% van het bbb. • Lagere productiviteit werkende ouders • Verwevenheid sector groot: noodzakelijk om andere sectoren open te stellen • Inkomensderving zeer beperkt (inkomsten lopen door).
Secundair onderwijs (gesloten)	<ul style="list-style-type: none"> • Vergt ingrijpend protocol voor aanpassing voor 1,5-meter-norm (veel contact). Lastig handhaafbaar voor jongere scholieren. • Scholieren mogelijk minder kwetsbaar: risicogroepen kunnen worden afgezonderd. • Hoog risico op omgevingsbesmetting: vergt hygiënebeleid. • Er is geen sprake van regionale spillover-effecten. Druk op ov beperkt: kinderopvang veelal relatief lokaal georganiseerd. 	<ul style="list-style-type: none"> • Negatief sociaal effect op kinderen • Negatief sociaal effect op ouders (o.a. stress) • Risico permanent verlies menselijk kapitaal, met name voor kinderen uit kansarme gezinnen (lagere kwaliteit onderwijs en kans op dropouts groter). • Totale uitgaven aan onderwijs beslaan meer dan 5% van het bbb. • Lagere productiviteit werkende ouders • Centraliteit sector groot: noodzakelijk om andere sectoren open te stellen • Inkomensderving zeer beperkt (inkomsten lopen door).
Kinderopvang (gesloten)	<ul style="list-style-type: none"> • Vergt ingrijpend protocol voor aanpassing voor 1,5-meter-norm (veel contact). Lastig handhaafbaar voor jonge kinderen. • Kinderen mogelijk minder kwetsbaar: risicogroepen kunnen worden afgezonderd. • Hoog risico op omgevingsbesmetting: vergt hygiënebeleid. • Er is geen sprake van regionale spillover-effecten. Druk op ov beperkt: kinderopvang veelal lokaal georganiseerd. 	<ul style="list-style-type: none"> • Negatief effect op gesteldheid kinderen (minder contact met leeftijdsgenoten). Negatief effect op welbevinden ouders (o.a. stress). • Lagere productiviteit werkende ouders (meer dan 500.000) • Verwevenheid sector groot: noodzakelijk om andere sectoren open te stellen. • Inkomensderving zeer beperkt (inkomsten lopen door).
Middelbaar beroepsonderwijs (gesloten)	<ul style="list-style-type: none"> • Vergt ingrijpend protocol voor aanpassing voor 1,5-meter-norm (veel contact). Lastig handhaafbaar voor jongeren. • Jongeren mogelijk minder kwetsbaar: risicogroepen kunnen worden afgezonderd. • Hoog risico op omgevingsbesmetting: vergt hygiënebeleid. • Er is sprake van regionale spillover-effecten. Kan druk op ov vergroten. 	<ul style="list-style-type: none"> • Afstandsonderwijs redelijk mogelijk maar risico permanent verlies menselijk kapitaal (lagere kwaliteit onderwijs/dropouts) • Centraliteit sector op korte termijn beperkt. • Inkomensderving zeer beperkt (inkomsten lopen door).
Hoger onderwijs (gesloten)	<ul style="list-style-type: none"> • Vergt ingrijpend protocol voor aanpassing voor 1,5-meter-norm (veel contact). Lastig handhaafbaar voor jongeren. • Jongeren mogelijk minder kwetsbaar³: risicogroepen kunnen worden afgezonderd. • Hoog risico op omgevingsbesmetting: vergt hygiënebeleid. • Er is sprake van regionale spillover-effecten. Kan druk op ov aanzienlijk 	<ul style="list-style-type: none"> • Afstandsonderwijs redelijk goed mogelijk (minder contacturen). Negatief effect op gesteldheid studenten beperkt. • Beperkt risico permanent verlies menselijk kapitaal (lagere kwaliteit onderwijs/dropouts). • Centraliteit sector op korte termijn beperkt. • Inkomensderving zeer beperkt (inkomsten lopen door).

² Er vindt momenteel onderzoek plaats door het RIVM.

³ Er vindt momenteel onderzoek plaats.

	vergroten.	
Sportverenigingen (gesloten)	<ul style="list-style-type: none"> • Mogelijkheid 1,5-meter-norm erg verschillend per sport. • Maatregelen mogelijk om samenscholing te beperken. • Besmetting via de omgeving is te beperken. • Mogelijk om risicogroepen af te zonderen. • Kan druk op ov en/of hulpdiensten vergroten. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sociale impact relatief groot. • Sector draagt bij aan gezondheid. • Structurele belang van sportverenigingen voor economie is beperkt (toegevoegde waarde van de sporteconomie zo'n 1% bbp, incl. sportevenementen). Bij abonnementen minder inkomensderving. • Beperkt direct werkgelegenheidseffect. Indirect effect op productiviteit werknemers. • Inhaalgroei beperkt. • Beperkte verwevenheid met andere sectoren.
Subsector sportvereniging: non-contact-sporten (gesloten)	<ul style="list-style-type: none"> • Mogelijkheid 1,5-meter-norm te hanteren. • Maatregelen mogelijk om samenscholing te beperken. Veelal individuele sporten. • Besmetting via de omgeving is te beperken. • Mogelijk om risicogroepen af te zonderen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sociale impact relatief groot. • Sector draagt bij aan gezondheid. • Structurele belang van sportverenigingen voor economie is beperkt. • Beperkt direct werkgelegenheidseffect. Indirect effect op productiviteit werknemers. • Beperkte verwevenheid met andere sectoren.
Subsector sportvereniging: contactsporten, (gesloten)	<ul style="list-style-type: none"> • Zeer beperkte mogelijkheid 1,5-meter-norm te hanteren. • Beperkt maatregelen mogelijk om samenscholing te beperken. Veelal teamsporten. • Besmetting via de omgeving is te beperken. • Mogelijk om risicogroepen af te zonderen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sociale impact relatief groot. • Sector draagt bij aan gezondheid. • Structurele belang van sportverenigingen voor economie is beperkt. • Beperkt direct werkgelegenheidseffect. Indirect effect op productiviteit werknemers. • Beperkte verwevenheid met andere sectoren.
Ontspanningsactiviteiten: o.a. fitnessclubs, sauna's casino's, speelhallen (gesloten)	<ul style="list-style-type: none"> • Zeer beperkte mogelijkheid 1,5-meter-norm te hanteren. • Beperkt maatregelen mogelijk om samenscholing te voorkomen. • Besmetting via de omgeving. • Ook veel gebruik door risicogroepen. • Extra druk op OV en regionale spreiding lastig (spillover-effecten). • Er kan onderscheid worden gemaakt tussen sportclubs enerzijds en casino's en speelhallen anderzijds. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sociale impact relatief beperkt. • Positieve gezondheidseffecten alleen bij sportclubs en sauna's. • Inhaalgroei beperkt. • Structurele belang voor economie is beperkt. Wel werkgelegenheidseffect. • Beperkte verwevenheid met andere sectoren. • Er kan onderscheid worden gemaakt tussen sportclubs enerzijds en casino's en speelhallen anderzijds.
Contactberoepen: o.a. kappers, schoonheidssalons en rijinstructeurs	<ul style="list-style-type: none"> • 1,5-meter-norm is zeer moeilijk te hanteren (direct contact). • Samenscholing beperkt. • Risico op besmetting via de omgeving. • Ook veel gebruik door risicogroepen. • Beperkte afhankelijkheid van andere sectoren. • Druk op ov beperkt: veelal lokaal georganiseerd. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sociale impact relatief beperkt. • Gedeeltelijke inhaalgroei bij meeste contactberoepen. • Structurele economische belang van veel contactberoepen is beperkt. • Kappers en schoonheidsverzorging kent (2017) 64.260 bedrijven, 85.600 werkzame personen. Omzet per week €46 mln. Groot risico op faillissementen. • Verwevenheid en centraliteit van sector is beperkt.
Horeca (gesloten)	<ul style="list-style-type: none"> • 1,5-meter-norm moeilijk te hanteren. • Risico van samenscholing. • Risico van besmetting via de omgeving lastig te beperken. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sociale impact relatief beperkt. • Verwachte inhaalgroei beperkt. • Belang voor structuur economie beperkt. • Omzet per week van €365 mln. en

	<ul style="list-style-type: none"> • Veel gebruik door risicogroepen. • Regionale spreiding lastig (spillover-effecten) en extra druk op OV. • Er kan onderscheid worden gemaakt tussen restaurants, cafés en clubs. 	<ul style="list-style-type: none"> • circa 500.000 werkzame personen. Groot risico op faillissementen. • Relatief veel flexwerkers en zelfstandigen. • Verwevenheid sector relatief groot met veel toeleveranciers en huurders.
Subsector Horeca: restaurants (gesloten)	<ul style="list-style-type: none"> • 1,5-meter-norm lastig te hanteren. • Risico van samenscholing. • Risico van besmetting via de omgeving lastig te beperken. • Veel gebruik door risicogroepen. • Regionale spreiding lastig (spillover-effect) en extra druk op OV. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sociale impact relatief beperkt. • Verwachte inhaalgroei beperkt. • Belang voor structuur economie beperkt. • Aanzienlijke werkgelegenheid en omzet. Groot risico op faillissementen. • Relatief veel flexwerkers en zelfstandigen. • Verwevenheid sector relatief groot met veel toeleveranciers en huurders.
Subsector Horeca: cafés (gesloten)	<ul style="list-style-type: none"> • 1,5-meter-norm moeilijk te hanteren. Lastig controleerbare setting. • Risico van samenscholing. • Risico van besmetting via de omgeving lastig te beperken. • Veel gebruik door risicogroepen. • Regionale spreiding lastig (spillover-effect) en extra druk op OV. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sociale impact relatief beperkt. • Verwachte inhaalgroei beperkt. • Belang voor structuur economie beperkt. • Aanzienlijke werkgelegenheid en omzet. Groot risico op faillissementen. • Relatief veel flexwerkers en zelfstandigen. • Verwevenheid sector relatief groot met veel toeleveranciers en huurders.
Subsector Horeca: (sport)kantines (gesloten)⁴	<ul style="list-style-type: none"> • 1,5-meter-norm moeilijk te hanteren. Lastig controleerbare setting. • Risico van samenscholing. • Risico van besmetting via de omgeving lastig te beperken. • Veel gebruik door risicogroepen. • Regionale spreiding lastig (spillover-effect) en extra druk op OV. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sociale impact relatief beperkt. • Verwachte inhaalgroei beperkt. • Belang voor structuur economie beperkt. • Aanzienlijke werkgelegenheid en omzet. Groot risico op faillissementen. • Relatief veel flexwerkers en zelfstandigen. • Verwevenheid sector relatief groot met veel toeleveranciers en huurders.
Subsector Horeca: bioscopen (gesloten)	<ul style="list-style-type: none"> • 1,5-meter-norm is te hanteren. Relatief controleerbare setting (zie protocol). • Risico van samenscholing. • Risico van besmetting via de omgeving te beperken. • Veel gebruik door risicogroepen. • Regionale spreiding lastig (spillover-effect) en extra druk op OV. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sociale impact relatief beperkt. • Verwachte inhaalgroei beperkt. • Belang voor structuur economie beperkt. • Groot risico op faillissementen. • Relatief veel flexwerkers en zelfstandigen. • Verwevenheid sector relatief groot met veel toeleveranciers en huurders.
Reisbranche (geen overbodige reisbewegingen)	<ul style="list-style-type: none"> • Lastig voor 1,5-meter-norm (veel contact) • Besmettingsrisico via oppervlakten • Regionale spreiding onmogelijk (spillover-effect tussen regio's) • Risico op grensoverschrijdende besmetting groot 	<ul style="list-style-type: none"> • Belang voor structuur economie beperkt: beslaat minder dan 1% van de Nederlandse economie. • Matige inhaalgroei verwacht. • Sector zwaar getroffen; groot risico op faillissementen en verlies van werkgelegenheid. • Negatief effect op welbevinden .
Cultuursector: o.a. theater, poppodia, museum (gesloten)	<ul style="list-style-type: none"> • Afhankelijk van subsector • 1,5-meter-norm moeilijk te hanteren (veel contact) • Risico op samenscholing • Besmettingsrisico via oppervlakte • Mogelijkheden om risicogroepen af te zonderen beperkt. • Regionale spreiding onmogelijk (spillover-effect tussen regio's) • Mogelijk extra druk op OV 	<ul style="list-style-type: none"> • Belang voor structuur economie beperkt: beslaat minder dan 1% van de Nederlandse economie. • Geen tot beperkte inhaalgroei verwacht • Sector zwaar getroffen; risico op faillissementen en verlies werkgelegenheid: onmogelijk om te opereren onder huidige maatregelen. • Negatief effect op welbevinden beperkt.

⁴ Hangt samen met maatregel voor sportverenigingen

Subsector cultuursector: Geplaceerde voorstellingen (gesloten)	<ul style="list-style-type: none"> • 1,5-meter-norm is te hanteren en relatief controleerbare setting (protocol nodig) • Mogelijkheden om risicogroepen af te zonderen beperkt • Regionale spreiding lastig (spillover-effect tussen regio's) • Mogelijk extra druk op OV 	<ul style="list-style-type: none"> • Belang voor structuur economie beperkt: beslaat minder dan 1% van de Nederlandse economie. • Geen tot beperkte inhaalgroei verwacht • Sector zwaar getroffen; risico op faillissementen en verlies werkgelegenheid: onmogelijk om te opereren onder huidige maatregelen. • Negatief effect op welbevinden beperkt.
Subsector cultuursector: Ongeplaceerde voorstellingen (poppodia) (gesloten)	<ul style="list-style-type: none"> • 1,5-meter-norm moeilijk te hanteren (veel contact) • Risico op samenscholing • Besmettingsrisico via oppervlakte • Mogelijkheden om risicogroepen af te zonderen beperkt. • Regionale spreiding onmogelijk (spillover-effect tussen regio's) • Mogelijk extra druk op OV 	<ul style="list-style-type: none"> • Sociale impact relatief beperkt. • Belang voor structuur economie beperkt: beslaat minder dan 1% van de Nederlandse economie. • Geen tot beperkte inhaalgroei verwacht • Sector zwaar getroffen; risico op faillissementen en verlies werkgelegenheid: onmogelijk om te opereren onder huidige maatregelen. • Negatief effect op welbevinden beperkt.
Subsector cultuursector: Musea (gesloten)	<ul style="list-style-type: none"> • 1,5-meter-norm lastig te hanteren (protocol nodig) • Mogelijkheden om risicogroepen af te zonderen beperkt • Regionale spreiding lastig (spillover-effect tussen regio's) • Mogelijk extra druk op OV 	<ul style="list-style-type: none"> • Negatief effect op welbevinden beperkt. • Belang voor structuur economie beperkt: beslaat minder dan 1% van de Nederlandse economie. • Geen tot beperkte inhaalgroei verwacht • Sector zwaar getroffen; risico op faillissementen en verlies werkgelegenheid: onmogelijk om te opereren onder huidige maatregelen.
Campings en vakantieparken (collectieve voorzieningen gesloten)	<ul style="list-style-type: none"> • Onderscheid te maken tussen accommodaties met en zonder gemeenschappelijke voorzieningen • Lastig voor handhaving en hantering 1,5-meter-norm • Besmettingsrisico via oppervlakten • Mogelijkheid om risicogroepen af te zonderen beperkt 	<ul style="list-style-type: none"> • Negatief effect op welbevinden beperkt. • Effecten zeer divers. Van campings die vrijwillig sluiten tot vakantieparken die gewoon openblijven. • Geen tot beperkte inhaalgroei verwacht • Seizoenswerk. Inkomsten moeten vooral in maanden april-september worden verdiend. • Toeleveranciers mogelijk afhankelijk • Negatief effect op welbevinden
Niet- vergunningsplichtige evenementen: o.a. congressen, dierentuinen, pretparken (gesloten in verband met verbod op bijeenkomsten)	<ul style="list-style-type: none"> • Lastig voor handhaving en hantering 1,5-meter-norm • Besmettingsrisico via gezamenlijke gebruiksvoorwerpen (karretjes attractie) • Mogelijkheid om risicogroepen af te zonderen beperkt • Mogelijk extra druk op OV 	<ul style="list-style-type: none"> • Negatief effect op welbevinden beperkt. • Beperkte bbp-effecten • Geen tot beperkte inhaalgroei verwacht, hierdoor mogelijk werkgelegenheidsverlies en faillissementen • Centraliteit sector beperkt; toeleveranciers mogelijk wel afhankelijk
Vergunningsplichtige evenementen: o.a. festivals en voetbalwedstrijden (gesloten)	<ul style="list-style-type: none"> • Lastig voor 1,5-meter-norm (veel contact) • Risico op samenscholing • Mogelijkheid om risicogroepen af te zonderen beperkt • Besmettingsrisico via oppervlakten • Regionale spreiding in theorie onmogelijk (spillover-effect tussen regio's) • Mogelijk extra druk op OV en hulpdiensten 	<ul style="list-style-type: none"> • Beslaat minder dan 1% van het bbp. • Belang voor structuur economie zeer beperkt. • Beperkte inhaalgroei verwacht • Groot risico op faillissementen: onmogelijk om te opereren onder huidige maatregelen. • Negatief effect op welbevinden beperkt. • Centraliteit sector beperkt; toeleveranciers mogelijk wel afhankelijk

